

Posudek oponenta na bakalářskou práci:
Radka Tomečková
Dopouští se Descartes konstruktivistického omylu?
Kritika René Descartesa očima Fridricha A. von Hayeka
Kostnice / Praha, 2007

Autorka si v práci klade jasně zformulovanou otázku, zda je zcela oprávněný Hayekův názor, že to byl René Descartes, kdo zformuloval základní teze konstruktivistického racionalismu. Samotné položení takovéto otázky je v kontextu současných studií věnovaných Hayekovu odkazu na české akademické půdě ojedinělé a stranou ji nechává (i přes svůj rozsah 805 stran) syntetická monografie Jána Pavlíka (F. A. Hayek a teorie spontánního řádu, Praha 2004).

Logiku výkazu - odpovědi na výše uvedenou základní otázku práce nám autorka výstižně a jasně předvádí v Úvodu. Prvním krokem musí být objasnění Hayekova pojmu "konstruktivistický racionalismus". To se realizuje prostřednictvím vstupu na půdu smyslu, z níž vyplývá (Hayekova filosofie, jak je patrná z jeho základních konstrukcí - teorie spontánního řádu a kulturní evoluce v jejich založení svébytnou jednotou biologické a kulturní teorie poznání). To pak v dalším kroku umožňuje podat vymezení pojmu "konstruktivistického racionalismu" a následně přímo odkázat na Hayekovy explicitní kritické výtky vůči Descartesovi. V práci jsou uvedené kroky realizovány v rámci 2. kapitoly (Fridrich A. Hayek a jeho alternativní model světa ke konstruktivistickému racionalismu). Autorka zde čerpá jak z primární literatury (Hayekovy texty přeložené do českého jazyka), tak z relevantní cizojazyčné sekundární literatury (Boullion, Gray a Zeitler). Výklad je plastický a dovedně zkomponován vytváří pro daný účel dobrý základ pro vymezení "konstruktivistického racionalismu". Právě s ohledem na intenci výkazu lze snad pominout i fakt, že Hayekův "The Sensory Order" cituje výhradně ze sekundární literatury. Formálním nedostatkem pak je, že v poznámce 31 (s. 16) opomněla dokončit (dohledat) rok vydání tohoto díla. V souvislosti se stejným dílem hovoří o Hayekově pojmu "fenomenální svět" (str. 16), na dalších stránkách (s. 17, 18) pak jako kontrapozice ke světu fyzikálnímu užívá termín "fenomenologický svět". Při redakci práce pozornosti autorky unikla věta "...zda jsou účinky ve světě fyzikálním rozdílné či identické s účinky ve světě fyzikálním" (s. 17). Samotný pojem "konstruktivistický racionalismus" je náležitě předveden v závěrečném paragrafu druhé kapitoly (2.3 Osudný omyl konstruktivistického racionalismu) a v tomto kontextu nechává autorka zaznít Hayekovým formulacím vyjadřujícím explicitní kritiku Descarta jako "viníka" racionalistického konstruktivismu a zároveň poukazuje na jistou vnitřní nedůslednost či rozpolcenost Hayekovy kritiky, která (jak říká skromně) "do jisté míry připouští argumentaci použitou v této práci". Pro Hayeka je Descartes na jedné straně myslitelem, který nejúplněji vyjádřil základní ideje toho, co nazývá konstruktivistickým racionalismem, na druhé straně z důsledků tohoto postoje může uniknout "svou hypotézou vševědoucího a dobrého Boha" (s. 26). Před autorkou tak vyvstává úkol „ukázat, že to, co zde Hayek popisuje jako "charakteristický postoj karteziánského konstruktivismu“, není charakteristickým postojem samotného Descartesa." (s.27)

Ve druhé části práce (3. kapitola – Filosofie René Descartesa) si práce logicky klade za úkol vyložit „(1.) jak chápe Descartes lidskou racionalitu a jaké jsou její možnosti a meze poznání, (2.) že cílem jeho metody je privátní reforma mysli, nikoli reforma společenského uspořádání a za (3.), že přítomnost Boha v jeho metafyzickém systému oslabuje tvrzení, že je Descartes racionalistickým konstruktivistou, přestože jistý druh interpretace jeho díla dozajista ke konstruktivistickému racionalismu spěje.“(s. 29) Výklad je rozčleněn do tří

podkapitol (3.1 Substanciálně dualistický svět a Bůh jako garant jeho existence, 3.2 Kdo je člověk. O lidské přirozenosti, 3.3 Možnosti a omezení lidských znalostí), 3.4 Co má být lidskou snahou? Projekt řádné mysli jako privátní či jako společenské reformy?), které dokumentují zvládnutí pro výkaz relevantních pramenných textů (české překlady a v případě Principů překlad německý) a inspiraci interpretačními postupy Richarda Ziky. Předložený výkaz je zdařilý a autorka v něm účinně oslabuje Hayekova tvrzení – předsudky vůči Descartesovi. To je obzvláště patrné na závěrech výkladu Descartova projektu „řádné mysli“, kdy explicitními citacemi dokládá i motiv Descartova odporu k myšlence společenské reformy.

V Závěru (kapitola 4 Závěr: Lidská situace-ve-světě) dochází jednak k náležitému argumentačnímu shrnutí celé práce, jednak autorka vykročila k tomu, co nazývá „vlastní stručnou úvahou o celkové situaci člověka v obou filosofických konceptech (Hayekově a Descartově)“ (s. 61) a zdařile stupňuje argumentaci proti nařčení Descartesa z „konstruktivistického racionalismu“. Z pohledu „situace člověka ve-světě“ (člověka jako konečné a nedokonalé bytosti) se jí (na první pohled překvapivě, ale rozhodně nikoli bezdůvodně) ukazuje, že tato je v případě Descartesa i Hayeka „v hlavních rysech stejná“ (s. 62).

Otázka k obhajobě: Autorka tvrdí, že jistý druh interpretace Descartova díla „dozajista ke konstruktivistickému racionalismu spěje“ (s. 29) Necht' tedy podá konkrétní příklad, který považuje za případ interpretace Descartesa směřující ke konstruktivistickému racionalismu.

Bakalářskou práci hodnotím jako **výbornou** v rozmezí 46 – 48 b.

V Praze, 6.9. 2007

PhDr. Tomáš Kunca